GENERALINĖS ADVOKATĖS
JULIANE KOKOTT IŠVADA,
pateikta 2020 m. vasario 13 d.[1]

Byla C-88/19

Asociația „Alianța pentru combaterea abuzurilor“
prieš
TM,
UN,
Asociația DMPA

(*Judecătoria Zărnești* (Zerneščio pirmosios instancijos teismas, Rumunija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Direktyva 92/43/EEB – Natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsauga – Į IV priedo a dalį įrašytų gyvūnų rūšių griežtos apsaugos sistema – Natūralus paplitimo arealas – Šių rūšių individų gaudymas gamtoje – Vilkas (*Canis lupus*) – Individai, kurie apleidžia natūralias buveines – Nukrypti leidžiančios nuostatos – Visuomenės saugumas – Sankcijos“

I. Įvadas

1. Buveinių direktyvoje[2] reikalaujama sukurti į direktyvos IV priedo a dalį įrašytų gyvūnų rūšių, pavyzdžiui, vilko (*Canis lupus*), griežtos apsaugos sistemą. Ar tokia apsaugos sistema turi būti taikoma ir tuo atveju, kai vilkas žaidžia su šunimis kaime? Šis klausimas pateiktas Teisingumo Teismui nagrinėjamoje byloje.

2. Net ir konkrečiai taip suformuluotas klausimas gali būti svarbesnis praktikoje, nei gali atrodyti[3]. Visų pirma jis yra lemiamas sprendžiant, ar Buveinių direktyvoje nustatyta turinio atžvilgiu plataus masto rūšių apsauga didžiausią reikšmę turi natūraliose ir pusiau natūraliose zonose, t. y. ypač tokioje veikloje, kaip, pavyzdžiui, žemės ūkio, miškininkystės ir medžioklės veikla, ar į šią apsaugą turi būti visapusiškai atsižvelgiama bet kokioje žmonių veikloje, pavyzdžiui, eksploatuojant kelius.

1 Originalo kalba: vokiečių.

2 1992 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyva 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos (OL L 206, 1992, p. 7; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 102; klaidų ištaisymas OL L 81, 2015, p. 5) su pakeitimais, padarytais 2013 m. gegužės 13 d. Tarybos direktyva 2013/17/ES (OL L 158, 2013, p. 193).

3 Apie panašų atvejį žr. Nick Jans „A Wolf Called Romeo“, Mariner Books, 2015, ir Simon Worrall, „How a Wolf Named Romeo Won Hearts in an Alaska Suburb“, *National Geographic*, 2015 m. kovo 22 d.

II. Teisės aktai

A. Tarptautinė teisė

1. Migruojančių laukinių gyvūnų rūšių išsaugojimo konvencija

3. Migruojančiųjų laukinių gyvūnų rūšių išsaugojimo konvencijos [4] 1 straipsnio 1 dalyje yra apibrėžtos sąvokos „paplitimo teritorija“ ir „gaudymas“:

„Šioje Konvencijoje <…>:

<…>

f) „paplitimo teritorija“ – tai visi sausumos ir vandens plotai, kuriuose migruojanti rūšis gyvena, laikinai apsistoja, juos pereina ar perskrenda bet kuriuo metu savo įprastame migracijos kelyje; <…>

i) „gaudymas“ – tai įsigijimas, medžiojimas, žūklavimas, pagavimas, persekiojimas, tyčinis žudymas ar bandymas tai daryti;

<…>“

2. Berno konvencija

4. Berno konvencijos [5] 6 straipsnyje taip pat yra nuostatų dėl rūšių apsaugos:

„Kiekviena susitariančioji Šalis imasi įstatyminių ir reglamentuotų priemonių, nukreiptų ir būtinų užtikrinti apsaugą laukinės faunos rūšių, išvardytų II priedėlyje. Būtina uždrausti šių rūšių:

a) intensyvų gaudymą bet kokiu būdu, įsigijimą ir naikinimą;

<…>“

5. Vilkas (*Canis lupus*) Berno konvencijos II priedėlyje nurodytas kaip griežtai saugoma faunos rūšis.

B. Sąjungos teisė

1. Buveinių direktyva

6. Buveinių direktyvos penkioliktos konstatuojamosios dalies pirmas sakinys susijęs su rūšių apsauga:

„tam tikroms faunos ir floros rūšims būtina bendra apsaugos sistema, kuri papildytų [Paukščių direktyvą [6]].“

4 1982 m. birželio 24 d. Tarybos sprendimas 82/461/EEB dėl Migruojančiųjų laukinių gyvūnų rūšių išsaugojimo konvencijos sudarymo (OL L 210, 1982, p. 10; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 11 sk., 15 t., p. 5).

5 1979 m. rugsėjo 19 d. Berne pasirašyta Europos laukinės gamtos ir gamtinės aplinkos apsaugos konvencija (OL L 38, 1982, p. 3); Europos bendrijos vardu ratifikuota 1981 m. gruodžio 3 d. Tarybos sprendimu 82/72/EEB (OL L 38, 1982, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 11 sk., 14 t., p. 280).

6 Pagrindinės bylos faktinių aplinkybių klostymosi laikotarpiu buvo taikoma 2009 m. lapkričio 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/147/EB dėl laukinių paukščių apsaugos (OL L 20, 2010, p. 7) su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2013 m. gegužės 13 d. Tarybos direktyva 2013/17/ES (OL L 158, 2013, p. 193).

7. Buveinių direktyvos 1 straipsnio b, f ir i punktuose apibrėžiamos įvairios sąvokos:

„<…>

b) natūrali buveinė reiškia sausumos arba vandens plotus su jiems būdingais geografiniais, abiotiniais ir biotiniais, visiškai natūraliais ar pusiau natūraliais požymiais;

<…>

f) rūšies buveinė – tai specifiniais abiotiniais ir biotiniais veiksniais pasižyminti aplinka, kurioje rūšis gyvena bet kuriuo savo biologinio ciklo etapu;

<…>

i) rūšies apsaugos būklė reiškia atitinkamą rūšį veikiančių poveikių visumą, kuri gali turėti ilgalaikį poveikį jos populiacijos paplitimui ir gausumui 2 straipsnyje nurodytoje teritorijoje.

Rūšių apsaugos būklė laikoma „palankia“, kai:

– atitinkamos rūšies populiacijos pokyčių duomenys rodo, kad ji pati pajėgi ilgą laiką išlikti kaip gyvybingas jos natūraliosios buveinės komponentas, ir

– rūšies natūralaus paplitimo arealas nemažėja ir nėra tikėtina, kad bus sumažintas ateityje, ir

– yra ir tikriausiai bus pakankamai didelė buveinė, kurioje jos populiacija galės išlikti ilgą laiką;

<…>“

8. Buveinių direktyvos 2 straipsnio 1 dalyje nustatytas jos tikslas:

„Šios direktyvos tikslas – padėti užtikrinti biologinę įvairovę, apsaugant natūralias buveines ir laukinę fauną bei florą europinėje valstybių narių, kurioms taikoma Sutartis, teritorijoje.“

9. Buveinių direktyvos 4 straipsnio 1 dalyje reglamentuojama, kaip valstybės narės pasirenka teritorijas, kurias siūlo saugoti:

„Remdamasi III priede (1 etapas) išdėstytais kriterijais ir atitinkama moksl[o] informacija, kiekviena valstybė narė siūlo teritorijų sąrašą, nurodydama, kurie jos teritorijoje vietiniai I priedo natūralių buveinių tipai ir kurios II priedo rūšys aptinkamos tose teritorijose. Dideliuose arealuose paplitusių gyvūnų rūšių atveju tokios teritorijos atitinka šių rūšių natūralaus paplitimo areale esančias vietas, kuriose egzistuoja jų gyvenimui ir veisimuisi svarbūs fiziniai ar biologiniai veiksniai. <…>“

10. Buveinių direktyvos 12 straipsnyje nustatyti pagrindiniai su rūšių apsauga susiję įsipareigojimai:

„1. Valstybės narės imasi reikiamų priemonių sukurti į IV priedo a dalį įrašytų gyvūnų rūšių griežtos apsaugos jų paplitimo areale sistemą, draudžiančią:

a) bet kokia forma tyčia gaudyti ar žudyti šių rūšių individus gamtoje;

b) šias rūšis tyčia trikdyti, ypač jų perėjimo, jauniklių auginimo, žiemos miego ir migracijos metu;

c) tyčia naikinti ar rinkti kiaušinius gamtoje;

d) pažeisti ar naikinti perėjimo ar poilsio vietas.

2. Valstybės narės draudžia laikyti, transportuoti, parduoti ar mainyti, siūlyti parduoti ar mainyti gamtoje sugautus šių rūšių egzempliorius, išskyrus tuos, kurie teisėtai buvo pagauti prieš įgyvendinant šią direktyvą.

<…>“

11. Buveinių direktyvos 16 straipsnio 1 dalyje nustatytos 12 straipsnio išimtys:

„Jei nėra kitos priimtinos alternatyvos, ir nukrypti leidžiančios nuostatos taikymas netrukdo palaikyti atitinkamos rūšies populiacijų palankią apsaugos būklę jų natūralaus paplitimo areale, valstybės narės gali nukrypti nuo 12, 13 ir 14 straipsnių bei 15 straipsnio a ir b punktų:

a) siekdamos apsaugoti laukinę fauną ir florą bei išsaugoti natūralias buveines;

b) siekdamos išvengti didelės žalos, ypač pasėliams, naminiams gyvuliams, miškams, žūklės plotams, vandenims ir kitoms nuosavybės rūšims;

c) atsižvelgdamos į visuomenės sveikatą ir saugą arba dėl kitų įpareigojančių svarbesnio viešojo intereso priežasčių, įskaitant socialinio ar ekonominio pobūdžio, į pirminės svarbos gamtinei aplinkai naudingas pasekmes;

d) mokslo tiriamojo darbo ir švietimo tikslais, siekiant šių rūšių populiacijų atstatymo ir reintrodukcijos bei dėl šiems tikslams įgyvendinti būtino veisimo, įskaitant dirbtinį augalų dauginimą;

e) siekdamos griežtai kontroliuojant leisti atrankos būdu ir ribotais kiekiais imti ir laikyti ribotą tam tikrų į IV priedą įrašytų rūšių egzempliorių skaičių, kurį nustato kompetentingos nacionalinės institucijos.“

12. Buveinių direktyvos IV priedo a dalyje, be kita ko, nurodytas vilkas:

„*Canis lupus* (išskyrus Graikijos populiacijas į šiaurę nuo 39 lygiagretės, Estijos populiacijas, Ispanijos populiacijas į šiaurę nuo Duero, Bulgarijos, Latvijos, Lietuvos, Lenkijos, Slovakijos populiacijas ir Suomijos populiacijas šiaurės elnių valdymo teritorijose, kaip apibrėžta 1990 m. rugsėjo 14 d. Suomijos akto Nr. 848/90 dėl šiaurės elnių 2 dalyje).“

2. Paukščių direktyva

13. Paukščių direktyvos 5 straipsnyje nustatyta bendroji paukščių apsaugos sistema:

„Nepažeisdamos 7 ir 9 straipsnių valstybės narės imasi būtinų priemonių, kad sukurtų bendrą apsaugos sistemą visoms 1 straipsnyje nurodytoms paukščių rūšims, ypač uždrausdamos:

a) tyčinį žudymą ar gaudymą bet kokiais būdais;

b) tyčinį jų lizdų ir kiaušinių naikinimą arba pažeidimą, arba jų lizdų pašalinimą;

c) jų kiaušinių rinkimą gamtoje ir šių kiaušinių laikymą, netgi jei jie yra tušti;

d) tyčinį paukščių trikdymą, ypač jų perėjimo ir jauniklių auginimo metu, jei toks trikdymas galėtų turėti reikšmės šios direktyvos tikslams;

e) draudžiamų medžioti ir gaudyti paukščių rūšių laikymą.“

C. Nacionalinė teisė

14. *Ordonanța de urgență nr. 57/2007 privind regimul ariilor naturale protejate, conservarea habitatelor naturale, a florei și faunei sălbatice* (Skubusis vyriausybės potvarkis Nr. 57/2007 dėl saugomoms gamtinėms teritorijoms taikomos tvarkos ir natūralių buveinių bei laukinės faunos ir floros apsaugos; toliau – Skubusis vyriausybės potvarkis Nr. 57/2007) 4 straipsnio 14 dalyje sąvoka „natūrali buveinė“ apibrėžiama taip:

„visų fizinių, geografinių, biologinių ir biocenotinių gamtos, sausumos ir vandens komponentų, struktūrų ir procesų kompleksas, reikalingas siekiant apsaugoti jos gyvybę ir kurti jos išteklius.“

15. Skubiojo vyriausybės potvarkio Nr. 57/2007 33 straipsnio 1 dalimi į nacionalinę teisę perkeliama Buveinių direktyvos 12 straipsnio 1 dalis:

„Vertinant 4A ir 4B prieduose numatytas laukinių sausumos, vandens ir požemio augalų ir gyvūnų rūšis, išskyrus paukščių rūšis, gyvenančias tiek saugomose gamtos teritorijose, tiek už jų ribų, yra draudžiama:

a) bet kokia forma rinkti, gaudyti, žudyti, naikinti arba žaloti natūralioje aplinkoje esančius egzempliorius bet kuriuo jų gyvenimo ciklo etapu;

b) tyčia trikdyti juos veisimosi, jauniklių auginimo, žiemos miego ir migracijos laikotarpiu;

c) tyčia gadinti, naikinti ir (arba) surinkti lizdus ir (arba) kiaušinius gamtoje;

d) pažeisti arba sunaikinti perėjimo ar poilsio vietas;

e) rinkti žiedus ir vaisius, pjauti, rauti ar naikinti tokius augalus jų natūralioje buveinėje bet kuriuo jų biologinio ciklo etapu;

f) bet kokiu tikslu laikyti, transportuoti, parduoti ar mainyti, siūlyti mainyti ar parduoti iš natūralios aplinkos paimtus egzempliorius bet kuriuo jų biologinio ciklo etapu.“

16. Skubiojo vyriausybės potvarkio Nr. 57/2007 38 straipsnyje įtvirtintos nukrypti nuo 33 straipsnio 1 dalies draudimų leidžiančios nuostatos. Pagal 38 straipsnio 2 dalį tokias nuostatas nustato už aplinkos ir miškų apsaugą atsakingos centrinės valdžios institucijos vadovas, atsižvelgdamas į *Academiei Română* (Rumunijos akademija) nuomonę.

17. Pagal Skubiojo vyriausybės potvarkio Nr. 57/2007 52 straipsnio d punktą 33 straipsnio 1 ir 2 dalių nuostatų pažeidimas laikomas nusikalstama veika, už kurią baudžiama laisvės atėmimu nuo 3 mėnesių iki vienų metų arba bauda.

III. Faktinės aplinkybės ir prašymas priimti prejudicinį sprendimą

18. Rumunijos Šimono kaimas yra Brašovo apskrities Brano savivaldybėje, apytiksliai kilometras į rytus nuo Bučedžio teritorijos, kurią Komisija Rumunijos siūlymu įtraukė į Bendrijos svarbos teritorijų sąrašą, suteikdama kodą ROSCI0013[7], ribų. Kita tokia teritorija – Fegerašo kalnai, ROSCI0122, yra už maždaug aštuonių kilometrų į vakarus nuo šio kaimo[8]. Standartinėse abiejų teritorijų duomenų anketose[9] nurodyta, kad jose esama vilkų.

19. 2016 m. lapkričio 6 d. apie 19.00 val. asociacijos *Direcția pentru Monitorizarea și Protecția Animalelor* (Gyvūnų stebėsenos ir apsaugos direktoratas, toliau – DMPA) darbuotojai su veterinarijos gydytoja UN, koordinuojami TM, nuvyko į Šimoną. Jie ketino sugauti ir perkelti vieną vilką, kuris jau kelias dienas lankėsi vietos gyventojo sodyboje, žaidė ir ėdė su jo šeimos šunimis.

20. Į vilką buvo iššautas šaudmuo, pripildytas veterinarinių vaistų, kurių sudėtyje yra narkotinių ir psichotropinių medžiagų, paskui žvėris buvo persekiojamas ir galop pakeltas nuo žemės. Vilkas buvo pakeltas už uodegos ir pakarpos, nuneštas iki transporto priemonės ir apsvaigęs įkeltas į šunims gabenti skirtą narvą.

21. DMPA darbuotojai suderino vilko perkėlimą į Brašovo apskrities Zerneščio mieste (Rumunija) esantį lokių rezervatą *Libearty*, kuriame yra atitverta zona iš reikalavimų neatitinkančių zoologijos sodų perkeltiems vilkams laikyti. Tačiau kelionės metu vilkui pavyko pabėgti ir pasislėpti aplinkiniuose miškuose.

22. 2017 m. gegužės 9 d. asociacija *Alianța pentru combaterea abuzurilor* (Kovos su piktnaudžiavimu sąjunga) pateikė skundą prieš:

– atsakovą TM, dirbantį DMPA,

– atsakovę UN, veterinarijos gydytoją,

– juridinį asmenį DMPA ir kitus jo darbuotojus.

23. Iš skundo matyti, kad leidimo sugauti ir transportuoti vilką negauta.

24. Šioje byloje *Judecătoria Zărnești* (Zerneščio pirmosios instancijos teismas, Rumunija) pateikė Teisingumo Teismui tokį prejudicinį klausimą:

„Ar Buveinių direktyvos 16 straipsnis turi būti aiškinamas kaip įpareigojantis valstybes nares nustatyti nuostatas, kuriomis leidžiama nukrypti nuo 12, 13, 14 straipsnių ir 15 straipsnio a ir b punktų, ir tais atvejais, kai nykstančių rūšių gyvūnai apleidžia natūralias buveines ir apsigyvena šalia jų arba visiškai už jų ribų?“

25. Asociacija *Alianța pentru combaterea abuzurilor* (toliau –APCA), Rumunija ir Europos Komisija pateikė rašytines pastabas.

7 2008 m. gruodžio 12 d. Komisijos sprendimas 2009/91/EB[,] kuriuo pagal Tarybos direktyvą 92/43/EEB patvirtinamas antrasis atnaujintas Alpių biogeografinio regiono Bendrijos svarbos teritorijų sąrašas (OL L 43, 2009, p. 21).

8 Geografinė vietovės padėtis matyti *Natura 2000 Network Viewer*, https://natura2000.eea.europa.eu/.

9 Bučedžis: http://natura2000.eea.europa.eu/Natura2000/SDF.aspx?site=ROSCI0013; Fegerašo kalnai: http://natura2000.eea.europa.eu/Natura2000/SDF.aspx?site=ROSCI0122.

IV. Teisinis vertinimas

26. Kaip matyti iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą, prejudiciniu klausimu siekiama išsiaiškinti, ar laukiniai vilkai gali būti tyčia gaudomi netaikant nukrypti leidžiančios nuostatos pagal Buveinių direktyvos 16 straipsnį, jei gyvūnas aptinkamas už vietovės ribų arba patenka į teritorinio administracinio vieneto teritoriją. Tokią nukrypti leidžiančią nuostatą reikėtų taikyti tik tuo atveju, jei apsaugos nuostatos šiais atvejais apskritai taikytinos.

27. Konkretų *Judecătoria Zărnești* (Zerneščio pirmosios instancijos teismas) klausimą lemia nesusipratimas, įvykęs perkeliant Buveinių direktyvą į Rumunijos teisę. Vis dėlto keliamas pagrįstas klausimas ir jį verta panagrinėti išsamiau.

28. Nesusipratimas pasireiškia tuo, kad rūšių apsauga turi būti taikoma tik tuo atveju, jei saugomos rūšys gyvena savo natūraliose buveinėse. Taip nurodyta Rumunijos skubiojo vyriausybės potvarkio Nr. 57/2007 33 straipsnio 1 dalies a punkto tekste. Vis dėlto nei Buveinių direktyvos tekste, įskaitant tekstą rumunų kalba, nei jos tiksluose nesuteikiama pagrindo tokiai nuostatai.

29. Natūralių buveinių sąvoka apibrėžiama Buveinių direktyvos 1 straipsnio b punkte. Kaip nustatyta 3–6 straipsniuose, šios buveinės saugomos įtraukus jas į *Natura 2000* saugomų teritorijų tinklą. Šis tinklas taip pat aprėpia 1 straipsnio f punkte atskirai apibrėžtas II priede nurodytų rūšių buveines. Atsižvelgiant į tai, kad vilkai yra nurodyti šiame priede, šiai rūšiai turi būti nustatytos specialios apsaugos teritorijos. Faktinės aplinkybės, lėmusios šią bylą, susiklostė kaime, esančiame tarp dviejų didelių saugomų teritorijų, kuriose saugomi ir vilkai.

30. Vis dėlto šiuo atveju nagrinėjama ne vilkų apsauga vykdant teritorijų apsaugą, o rūšių apsauga pagal Buveinių direktyvos 12 straipsnio 1 dalį. Pagal šią nuostatą valstybės narės imasi reikiamų priemonių sukurti į IV priedo a dalį įrašytų gyvūnų rūšių, taigi, ir vilkų, griežtos apsaugos jų paplitimo areale sistemą. Pagal 12 straipsnio 1 dalies a punktą ši sistema draudžia bet kokia forma tyčia gaudyti ar žudyti šių rūšių individus gamtoje.

31. Taigi, siekiant pateikti naudingą atsakymą *Judecătoria Zărnești* (Zerneščio pirmosios instancijos teismas), reikia nustatyti, ar žmonių gyvenvietės yra vilkų *natūralaus paplitimo arealo* dalis, kaip tai suprantama pagal Buveinių direktyvos 12 straipsnio 1 dalį. Be to, atsižvelgiant į pagrindinę bylą taip pat reikia išnagrinėti, ar vilko apsvaiginimas namų valdoje ir jo gabenimas narve turi būti laikomas rūšies individo gaudymu *gamtoje*, kaip tai suprantama pagal 12 straipsnio 1 dalies a punktą. Taip pat naudinga glaustai panagrinėti galimybę taikyti nukrypti leidžiančią nuostatą pagal 16 straipsnį ir Sąjungos teisės aktuose nustatytas galimos sankcijos už 12 straipsnyje nustatytos griežtos apsaugos sistemos pažeidimą ribas.

A. Natūralus paplitimo arealas, kaip tai suprantama pagal Buveinių direktyvos 12 straipsnį

32. Buveinių direktyvos 12 straipsnyje vartojamas biologinis natūralaus paplitimo arealo (tekste anglų kalba – *natural range*, prancūzų kalba – *aire de répartition naturelle*) terminas direktyvoje neapibrėžtas.

33. Iš sąvokos „natūralus“ vartojimo būtų galima daryti išvadą, kad pagrindinėje byloje nurodytas vilkas buvo už savo natūralaus paplitimo arealo ribų. Žmonių gyvenvietė *prima facie* nėra natūralus arealas. Be to, žmonių gyvenvietės bent jau remiantis bendra patirtimi nėra natūrali laukinių vilkų apsistojimo vieta.

34. Tiesa, šią bendrą patirtį reikėtų pagrįsti moksliškai, prieš leidžiant jai nulemti rūšių apsaugos nuostatų taikymą [10]. Atsižvelgiant į tai, kad tokie mokslo duomenys yra faktinio pobūdžio, juos turėtų nustatyti nacionalinis teismas pagal prejudicinėje procedūroje taikomą bendradarbiavimo principą. Vis dėlto reikėtų pažymėti, kad kai kurios pagal Sąjungos teisę saugomos rūšys, pavyzdžiui, tam tikri šikšnosparniai, niūriaspalviai auksavabaliai (*Osmoderma eremita*) arba stepiniai pelėsakaliai (*Falco naumanni*) [11], neabejotinai naudojasi buveinėmis žmonių gyvenvietėse. Mokslo požiūriu taip pat esama įrodymų, kad vilkai, nors retai, lankosi žmonių gyvenvietėse [12].

35. Nepaisant minėto mokslo klausimo, neįtraukti žmonių gyvenviečių į rūšių apsaugos nuostatų taikymo sritį būtų nesuderinama su šių nuostatų tikslu, tekstu ir reglamentavimo kontekstu.

36. Pirma, kalbant apie Buveinių direktyvos 12 straipsnyje įtvirtintos apsaugos normos tikslą, reikia pažymėti, kad ja reikalaujama sukurti *griežtą* apsaugos sistemą. Tokia apsaugos sistema turi suteikti galimybę veiksmingai užkirsti kelią 12 straipsnio 1 dalyje nurodytam neigiamam poveikiui nurodytoms rūšims [13]. Taigi, (automatiškai [14]) netaikyti apsaugos saugomų rūšių individams, jeigu jų buveinės yra žmonių gyvenvietėse arba jeigu jie atsitiktinai atklysta į gyvenvietes, būtų nesuderinama su minėtu tikslu.

37. Panagrinėjus išsamiau matyti, kad sąvokos „natūralaus paplitimo arealas“ pažodinė reikšmė taip pat neužkerta kelio įtraukti į šią sąvoką žmonių gyvenviečių. Ši sąvoka apima teritoriją, kurioje rūšis apsistoja ar plinta ir kurioje toks elgesys šiai rūšiai yra natūralus. Tuo atveju, jei sąvoka turėtų apimti tik „natūralias“ buveines, kuriose rūšys apsistoja, būdvardžiu „natūralus“ būtų žymima kita vieta, pavyzdžiui, taip, kad draudimai būtų taikomi tik natūraliose teritorijose, kuriose rūšis yra paplitusi.

38. Panaši reikšmė aiškėja iš Migruojančiųjų laukinių gyvūnų rūšių išsaugojimo konvencijos 1 straipsnio f punkte pateiktos apibrėžties, kurią nurodė Komisija. Pagal šią nuostatą paplitimo teritorija – tai visi sausumos ir vandens plotai, kuriuose migruojanti rūšis gyvena, laikinai apsistoja, juos pereina ar perskrenda bet kuriuo metu savo įprastame migracijos kelyje. Nėra ribojimo, kad tai turi būti natūrali teritorija. Priešingai, į rūšies paplitimo teritoriją aiškiai įtraukiamos vietovės, kurias rūšis pereina.

39. Tiesa, ši apibrėžtis neturi tiesioginės lemiamos reikšmės nagrinėjamoje byloje, nes joje nenagrinėjamas minėtos konvencijos taikymas, vis dėlto ji iliustruoja reikšmingo biologinio termino mokslinį supratimą. Dėl šios priežasties į šią apibrėžtį reikia atsižvelgti aiškinimo tikslais, tai taip pat atsispindi Komisijos dokumente, kurį ji parengė darbo grupėje su valstybių narių atstovais tam, kad Buveinių direktyva būtų taikoma koordinuotai [15], taip pat vėliau Komisijos su valstybėmis narėmis apsvarstytose gairėse dėl rūšių apsaugos [16].

10 Žr. 2019 m. spalio 10 d. Sprendimą *Luonnonsuojeluyhdistys Tapiola* (C-674/17, EU:C:2019:851, 45, 51, 66 ir 71 punktai), taip pat šiuo klausimu žr. 2006 m. birželio 8 d. Sprendimą *WWF Italia ir kt.* (C-60/05, EU:C:2006:378, 27 ir 28 punktai).

11 2007 m. birželio 28 d. Sprendimas *Komisija / Ispanija (Paukščių apsaugos teritorijos)* (C-235/04, EU:C:2007:386).

12 Žr. Boitani, *Action Plan for the conservation of the wolves (Canis lupus) in Europe* (Council of Europe, T-PVS [2000] 23, p. 15 ir 16), *Large Carnivore Initiative for Europe* (LCIE), *Management of bold wolves* (2019 m. kovo 1 d., p. 2), taip pat Reinhardt ir kt., *Konzept zum Umgang mit Wölfen, die sich Menschen gegenüber auffällig verhalten*, *BfN-Skripten 502* (2018), p. 11 ir 12.

13 Šiuo klausimu žr. 2011 m. birželio 9 d. Sprendimą *Komisija / Prancūzija* (*Cricetus cricetus*) (C-383/09, EU:C:2011:369, 21 punktas), 2012 m. kovo 15 d. Sprendimą *Komisija / Kipras* (*Natrix n. cypriaca*) (C-340/10, EU:C:2012:143, 62 punktas) ir 2018 m. balandžio 17 d. Sprendimą *Komisija / Lenkija (Belovežo giria)* (C-441/17, EU:C:2018:255, 231 punktas).

14 Dėl galimų leidžiančių nukrypti nuostatų žr. šios išvados 56 ir paskesnius punktus.

15 2005 m. kovo 15 d. Europos Komisijos pranešimas Buveinių komitetui *Assessment, monitoring and reporting of conservation status – Preparing the 2001-2007 report under Article 17 of the Habitats Directive* (DocHab-04-03/03 rev.3), F priedas.

16 Europos Komisija, *Bendrijos svarbos gyvūnų rūšių griežtos apsaugos gairės pagal Buveinių direktyvą 92/43/EEB*, p. 11 ir 12.

40. Teisiniu požiūriu svarbesnė kita – Berno konvencija, kurios 6 straipsnio a punktas, siejamas su II priedėliu, perkeltas į Buveinių direktyvos 12 straipsnį[17]. Remiantis šia nuostata, visų pirma turi būti uždrausta tyčia gaudyti vilkus bet kokiu būdu. Nėra jokių teritorinių apribojimų. Priešingai, platesnė, *bet kokiu* būdu tyčia gaudyti draudžianti nuostata leidžia spręsti, kad draudimas yra taikomas plačiai.

41. Panašią išvadą leidžia daryti Buveinių direktyvos penkiolikta konstatuojamoji dalis, pagal kurią Buveinių direktyvos rūšių apsauga turi papildyti Paukščių direktyvą. Nuoroda į Paukščių direktyvą susijusi su Paukščių direktyvos 5 straipsnyje nustatytais draudimais, iš esmės atitinkančiais Buveinių direktyvos 12 straipsnį. Šie draudimai taip pat nėra teritoriškai apriboti. Šiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas kritikavo tai, kad valstybė narė žuvų tvenkinių teritorijoje bendrai netaikė 5 straipsnio apsaugos pilkiesiems garniams (*Ardea cinerea*) ir kormoranams (*Phalacrocorax carbo*)[18].

42. Iš Buveinių direktyvos nuostatų dėl teritorijų apsaugos taip pat matyti, kad rūšių apsauga negali apsiriboti saugomomis teritorijomis. Šios saugomos teritorijos buvo atskirtos ne tam, kad visiškai apimtų vilkų buveines. Vilkai priklauso dideliuose plotuose paplitusių gyvūnų rūšims[19]. Pagal Buveinių direktyvos 4 straipsnio 1 dalies antrą sakinį tokių rūšių atveju saugomų teritorijų ribos atitinka šių rūšių natūralaus paplitimo areale esančias vietas, kuriose yra jiems gyventi ir veistis svarbių fizinių ar biologinių veiksnių. Taigi, šia nuostata pripažįstama, kad šių rūšių natūralaus paplitimo teritorija taip pat apima teritorijas už saugomos teritorijos ribų. Šiuo klausimu reikėtų priminti, kad Šimono kaimas yra tarp dviejų didelių saugomų teritorijų, kuriose taip pat esama vilkų, todėl vilkų migracija tarp šių teritorijų yra tikėtina.

43. Geografinei apsaugos apibrėžčiai Buveinių direktyvoje, beje, naudojama kitokia reglamentavimo technika – kaip matyti iš įrašo apie vilkus IV priedo a dalyje, teritorija, kuriai netaikoma apsauga, aiškiai įvardijama, pavyzdžiui: kai kurios valstybės narės, Graikija į šiaurę nuo 39 lygiagretės, Ispanija į šiaurę nuo Duero ir Suomijos šiaurės elnių valdymo teritorijos.

44. Dėl šios priežasties šalys pagrįstai nesutiko netaikyti Buveinių direktyvos 12 straipsnio apsaugos gyvenviečių teritorijoms.

45. Vadinasi, reikia konstatuoti, kad vilko natūralaus paplitimo teritorija, taigi ir su šia rūšimi susijusi Buveinių direktyvos 12 straipsnio teritorinė taikymo sritis, gali apimti žmonių gyvenvietes.

B. Dėl Buveinių direktyvos 12 straipsnio 1 dalies a punkto: „aus der Natur entnommen“ („[paimti] gamtoje“)

46. Toliau reikia išnagrinėti, ar vilko gaudymas žmonių gyvenviečių teritorijoje patenka į Buveinių direktyvos 12 straipsnio 1 dalies a punkte nustatyto draudimo taikymo sritį. Pagal tą nuostatą valstybės narės visų pirma privalo uždrausti bet kokia forma tyčia gaudyti saugomų rūšių individus, taigi, ir vilkus, gamtoje.

17 Ataskaita dėl Europos laukinės gamtos ir gamtinės aplinkos apsaugos konvencijos (1997–1998 m., 9 straipsnio 2 dalis), pateikta Europos Komisijos, SEK(2001) 515 galutinis. Taip pat žr. 1987 m. spalio 19 d. Europos Bendrijų Tarybos rezoliuciją ir Taryboje posėdžiavusių valstybių narių vyriausybių atstovų sprendimą dėl aplinkos politikos tąsos ir įgyvendinimo bei Europos Bendrijų veiksmų programos dėl aplinkos apsaugos (1987–1992 m.) (OL C 328, 1987, p. 1, 5.1.6 punktas). Pagal 2003 m. vasario 13 d. Sprendimą *Komisija / Liuksemburgas* (C-75/01, EU:C:2003:95, 57 punktas) galima atsižvelgti į šią Konvenciją, nes Teisingumo Teismas jame tik pažymėjo, kad Konvencijos įgyvendinimo nepakanka Buveinių apsaugos direktyvai įgyvendinti, nes joje numatyti didesni reikalavimai.

18 2012 m. sausio 26 d. Sprendimas *Komisija / Lenkij*a (C-192/11, nepaskelbtas Rink., EU:C:2012:44, 63 punktas).

19 Boitani, *Action Plan for the conservation of the wolves (Canis lupus) in Europe*, (Council of Europe, T-PVS [2000] 23, p. 16).

47. Tekste vokiečių kalba vartojama sąvoka „Entnahme aus der Natur“ (paėmimas gamtoje) galėtų būti vertimo klaida. Viena vertus, nėra prasmės kalbėti apie individų, kurie yra paimti gamtoje (*aus der Natur entnommen*), gaudymą, nes paėmimas apima gaudymą [20]. Kita vertus, daugelyje [21] pirminių kalbinių versijų kalbama apie gaudymą gamtoje, pavyzdžiui, tai aiškiai matyti tekste prancūzų kalba („dans la nature“) arba anglų kalba – laisvėje („in the wild“).

48. Nepaisant šios vertimo problemos, būtų galima manyti, kad vilko gaudymas žmonių gyvenvietėse negali būti laikomas gaudymu gamtoje arba laisvėje.

49. Vis dėlto tam prieštarauja motyvai dėl reglamentavimo konteksto ir rūšių apsaugos tikslo, į kuriuos jau atsižvelgiau, nagrinėdama sąvokos „natūralaus paplitimo arealas“ aiškinimą [22].

50. Esmę veikiau atskleidžia nuostatos versija nyderlandų kalba. Joje kalbama apie laisvėje gyvenančių individų gaudymą – „in het wild levende“. Bent šioje kalbinėje versijoje sąsaja su gamta ar laisve žymima ne gyvūno gaudymo vieta, o jo kilmė.

51. Toks supratimas yra tinkamas siekiant įgyvendinti Buveinių direktyvos 12 straipsnio 1 dalies a punkte nustatyto draudimo žudyti ar gaudyti griežtai saugomas rūšis tikslą. Svarbu apsaugoti ne šias rūšis tam tikrose vietose, o individus, kurie gyvena gamtoje ar laisvėje, taigi, atlieka tam tikrą funkciją natūralioje ekosistemoje.

52. Tokią išvadą patvirtina panašumas su Buveinių direktyvos 12 straipsnio 2 dalimi, pagal kurią draudžiama laikyti, transportuoti, parduoti ar mainyti, siūlyti parduoti ar mainyti gamtoje sugautus individus. Šis draudimas netaikomas individams, kurie teisėtai buvo pagauti gamtoje prieš įgyvendinant šią direktyvą.

53. Iš esmės būtų beveik neįmanoma įgyvendinti tokio draudimo, jei pirma reikėtų patikrinti, kurioje vietoje gyvūnas buvo „paimtas“. Gan sudėtinga būtų jau vien nustatyti paėmimo momentą. Be to, galimybė imtis nagrinėjamų veiksmų su griežtai saugomų rūšių individais tuo atveju, jeigu jie buvo „paimti“, kai laikinai nebuvo gamtoje, būtų nesuderinama su griežtos apsaugos sistemos tikslu.

54. Vis dėlto net ir tuo atveju, jei Buveinių direktyvos 12 straipsnio 1 dalies a punkte nustatytas draudimas gaudyti ir žudyti būtų taikomas tik gamtoje, taigi, netaikomas gyvenviečių teritorijose, tokie veiksmai būtų negalimi atsižvelgiant į 12 straipsnio 1 dalies b punkte nustatytą draudimą trikdyti, nes pagal šią nuostatą turi būti uždrausta *bet kokiu būdu* tyčia trikdyti griežtai saugomas rūšis ir šis draudimas nėra ribojamas tam tikros teritorijos Šių rūšių individo gaudymas ir ypač žudymas visas atvejais būtų laikomas mažų mažiausia trikdymu.

55. Dėl šios priežasties, kaip taip pat nurodė Komisija, nuorodą į gamtą Buveinių direktyvos 12 straipsnio 1 dalies a punkte reikia suprasti taip, kad šios nuostatos suteikiama apsauga taikoma ne tik tam tikrose vietose, ji apima visų saugomų rūšių individus, kurie gyvena gamtoje ar laisvėje ir atlieka tam tikrą funkciją natūralioje ekosistemoje. Jų negalima gaudyti, žudyti, turėti, gabenti, parduoti ar mainyti. Nelaisvėje išvestiems individams šie apribojimai, priešingai, turėtų būti netaikomi.

20 2019 m. spalio 10 d. Sprendimas *Luonnonsuojeluyhdistys Tapiola* (C-674/17, EU:C:2019:851, 32 punktas).

21 Atrodo, tik tekstai graikų ir portugalų kalbomis yra panašūs į tekstą vokiečių kalba.

22 Žr. šios išvados 36 ir paskesnius punktus.

C. Išimtys pagal Buveinių direktyvos 16 straipsnį

56. Vis dėlto tokia išvada nereiškia, kad bet kuriuo atveju reikėtų toleruoti griežtai saugomų rūšių lankymąsi ir apsistojimą vietovėse. Buveinių direktyvos 16 straipsnio 1 dalyje suteikiama veiksmų laisvė tam, kad būtų išvengta pavojaus, visų pirma susijusio su gyvūnų rūšimis, kurios pagal prigimtį yra pavojingos arba siejamos su tam tikromis grėsmėmis.

57. Pavyzdžiui, pagal Buveinių direktyvos 16 straipsnio 1 dalies b ir c punktus leidžiama imtis priemonių siekiant išvengti didelės žalos, ypač pasėliams, naminiams gyvuliams (b punktas), arba atsižvelgiant į visuomenės sveikatą ir saugą arba dėl kitų įpareigojančių svarbesnio viešojo intereso priežasčių, įskaitant socialinio ar ekonominio pobūdžio (c punktas).

58. Sprendimas dėl tokių nukrypti leidžiančių nuostatų turi būti grindžiamas nuosekliais [23] arba reikšmingais mokslo duomenimis [24].

59. Tokios vilko rizikos būtų negalima atmesti *prima facie*, dar geresnis pavyzdys – taip pat griežtai saugomi lokiai (*Ursus arctos*), kurie Rumunijoje, atrodo, taip pat kartais atklysta į gyvenvietes [25].

60. Tiesa, APCA laikosi nuomonės, kad nukrypti leidžiančios nuostatos taikymas nepagrįstas, nes aptariamas vilkas nesukėlė žalos. Vis dėlto neturi būti laukiama, kol bus padaryta žala, jei remiantis patikimiausiomis turimomis mokslo žiniomis gali būti daroma prielaida, kad kyla rimta pakankamai reikšmingos žalos rizika.

61. Tokią riziką turėtų nustatyti kompetentingos nacionalinės institucijos, o ginčo atveju peržiūrėti nacionaliniai teismai. Vis dėlto negalima tiesiog nepaisyti, jei vilkas daugiau nei kelias dienas ne sykį prisiartina arčiau kaip 30 metrų prie žmonių [26]. Atsižvelgiant į tai, kad aptariamas vilkas kelias dienas lankėsi vietos gyventojo sodyboje, žaidė ir ėdė su jo šeimos šunimis, neatmestina, kad pagrindinėje byloje susiklostė būtent tokia situacija.

62. Dėl šių priežasčių nukrypimai nuo Buveinių direktyvos 12 straipsnio 1 dalyje nustatytų draudimų iš esmės galėjo būti pateisinami pagal 16 straipsnio 1 dalies b ir c punktus. Tiesa, pagal šią nuostatą greta nurodytų nukrypti leidžiančių priežasčių aiškiai reikalaujama, kad nebūtų kitos priimtinos alternatyvos ir kad nukrypti leidžiančios nuostatos taikymas netrukdytų palaikyti atitinkamos rūšies populiacijų geros apsaugos būklės jų natūralaus paplitimo areale.

63. Ieškant kitos priimtinos alternatyvos, visų pirma reikėtų nepamiršti pašalinti vilko masalo, pavyzdžiui, ėdalo, arba nelaikyti šunų palaidų [27]; dėl šios alternatyvos nereikėtų taikyti nukrypti leidžiančios Buveinių direktyvos 16 straipsnio nuostatos, taigi, jai turėtų būti teikiama pirmenybė [28]. Tik tuo atveju, jei vilkas ir toliau ieškotų žmonių artumo, reikėtų svarstyti apie „atgrasymą“, atbaidymą, pavyzdžiui, apšaudymą guminėmis kulkomis. Tiesa, tokių metodų veiksmingumas abejotinas [29].

64. Teisingumo Teismui nepateikta jokių įrodymų apie masalo pašalinimą. Faktiškai atrodo, kad gaudymas ir po jo įvykęs vilko ištrūkimas turėjo atgrasomąjį poveikį.

23 2019 m. spalio 10 d. Sprendimas *Luonnonsuojeluyhdistys Tapiola* (C-674/17, EU:C:2019:851, 45 ir 71 punktai); šiuo klausimu taip pat žr. 2006 m. birželio 8 d. Sprendimą *WWF Italia ir kt.* (C-60/05, EU:C:2006:378, 27 ir 28 punktai).

24 2019 m. spalio 10 d. Sprendimas *Luonnonsuojeluyhdistys Tapiola* (C-674/17, EU:C:2019:851, 51 ir 66 punktai).

25 Atrodo, kad DMPA taip pat nagrinėja tokius atvejus: https://dpmpa-bv.com/home/english-home/blog-translated/shooting-the-bear-cub-in-sibiu/.

26 LCIE (12 išnaša, p. 2 ir 3), taip pat Reinhardt ir kt. (12 išnaša, p. 18 ir paskesni, p. 23).

27 Reinhardt ir kt. (12 išnaša, visų pirma p. 13, 24 ir 27), taip pat LCIE (12 išnaša, p. 5).

28 Žr. 2019 m. spalio 10 d. Sprendimą *Luonnonsuojeluyhdistys Tapiola* (C-674/17, EU:C:2019:851, 48 punktas).

29 Reinhardt ir kt. (12 išnaša, p. 29 ir paskesni), taip pat LCIE (12 išnaša, p. 1 ir 5).

65. Vis dėlto abejotina, ar planuotas apgyvendinimas aptvare būtų galėjęs būti pripažintas priimtina alternatyva. Taip pat neatrodo, kad būtų buvęs įvertintas tokio metodo poveikis vilkų populiacijos apsaugos būklei.

D. Sankcijos proporcingumas

66. Vis dėlto pagrindinėje byloje yra pagrindo manyti, jog *Judecătoria Zărnești* (Zerneščio pirmosios instancijos teismas) neprivalo tikrinti, ar tenkinamos nukrypti leidžiančios nuostatos taikymo sąlygos – vien todėl, kad kompetentingos institucijos pagal turimą informaciją neišdavė leidimo minėtiems veiksmams. Kaip nurodė APCA, ši aplinkybė atsakovams pagrindinėje byloje buvo žinoma. Dėl šios priežasties negalima atmesti, kad sankcijos skyrimo sąlygos pagal Buveinių direktyvos įgyvendinimą Rumunijos teisėje tenkinamos.

67. Šiuo klausimu reikėtų pažymėti, kad tokia sankcija pagal Chartijos 49 straipsnio 3 dalį turi būti proporcinga, t. y. visų pirma tinkama [30]. Taigi, sankcija turi atitikti pažeidimo sunkumą ir ją skiriant turi būti visiškai atsižvelgta į konkrečias kiekvieno atvejo aplinkybes [31].

68. Šiuo atveju būtų svarbi aplinkybė, kad padaryta, matyt, labai maža žala, jei vilkas iš tikrųjų ištrūko.

69. Be to, Rumunijos teisės aktai remiantis turima informacija nesuteikia galimybės per trumpą laiką tinkamai reaguoti į aptariamą vilko elgesį, taigi, ir kuo anksčiau sumažinti su juo susijusią riziką. Taip pat nėra duomenų apie tai, kad Rumunijoje būtų mokslo tyrimais pagrįstų taisyklių ar gairių, kaip tokiomis aplinkybėmis turėtų būti reaguojama.

70. Šios aplinkybės neleidžia skirti griežtos sankcijos. Vis dėlto šiuo klausimu taip pat reikia pažymėti, kad įvertinti sankciją ir atsižvelgti į visas svarbias aplinkybes yra nacionalinio teismo užduotis.

V. Išvada

71. Siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į prašyme priimti prejudicinį sprendimą pateiktą klausimą:

1. Vilko (*Canis lupus*) natūralaus paplitimo teritorija, taigi, ir su šia rūšimi susijusi Direktyvos 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos 12 straipsnio teritorinė taikymo sritis, gali apimti žmonių gyvenvietes.

2. Nuorodą į gamtą Direktyvos 92/43 12 straipsnio 1 dalies a punkte reikia aiškinti taip, kad šios nuostatos suteikiama apsauga taikoma ne tik tam tikrose vietose, ji apima visų saugomų rūšių individus, kurie gyvena gamtoje ar laisvėje ir atlieka tam tikrą funkciją natūralioje ekosistemoje.

30 2018 m. spalio 4 d. Sprendimas *Link Logistik N&N* (C-384/17, EU:C:2018:810, 41 punktas).

31 2018 m. spalio 4 d. Sprendimas *Link Logistik N&N* (C-384/17, EU:C:2018:810, 42 ir 45 punktai).